

De folki

MEDLEMSTIDNING FÖR GOTLANDS GENEALOGISKA FÖRENING

NR 4 • 2006

Aktiviteter 2007

Onsdagsträffarna för medlemmar fortsätter under våren i Medborgarskolans lokaler på Neptungatan i Visby kl 18 - ca 21.

Du som är nybörjare och vill ha hjälp att komma igång är välkommen fjärde onsdagen i februari, mars, april och maj.

Du som vill forska själv är välkommen andra onsdagen i samma månader.

Årsmöte söndagen den 25 februari 2007, se kallelse på sidan 6.

Släktforskningens dag 17 mars 2007, se annons i lokalpressen.

I detta nummer

- Sid 3 Ordföranden har ordet Svenska Gods och gårdar på CD-rom
- 4 Ett emigrantmysterium
- 6 Jacob Johan Anckarström och Gotland Kallelse till årsmöte
- 7 Vandring över isen till Lettland
- 8 Apropå diskussion om barn födda utom äktenskapet
- 11 Gotländska släktböcker på CD-rom
- 12 En strimma gotländsk historia

Omslagsbild:
Birgitta Brunberger

Gotlands Genealogiska förenings styrelse

Ordförande och redaktör
Kerstin Jonmyren
Nabovägen 16, 388 93 Ljungbyholm
Tel. 0480 - 341 21, kerstin.jonmyren@home.se

Vice ordförande
Åke Brunberger
Nygatan 42, 621 56 Visby
Tel: 0498-21 36 73, akebv@telia.com

Sekreterare
Lars Klintstad
Styrmanngatan 387, 621 50 Visby
Tel. 0498 - 27 12 84, lars.klintstad@telia.com

Kassör
Hans Peter Larsson
Backluravägen 17C 2
149 43 Nynäshamn
Tel: 08-52017909, h.p.larsson@telia.com

Ledamot
Mats Ekedahl
Sundregatan 11, 621 43 Visby
Tel. 0498 - 27 16 19,
mats.ekedahl@medborgarskolan.se

Ledamot
Sebastian Sedersten
Andrégatan 20, 621 49 Visby
Tel 0498-24 87 65, sedda@sverige.nu

Ledamot
Freddie Claesson
Snäckers, Hangvar, 620 34 Lärbro
Tel 0498-22 70 18, freddy_claesson@hotmail.com

Ledamot och Layoutansvarig
Barbro Pettersson
Fättings, Tofta, 622 65 Gotlands Tofta
Tel. 0498-26 50 02, barbrope@telia.com

Ledamot
Geir Kamsvaag Berntsen
Lökkevegen 60, 2006 Lövenstad, Norge
gkb@c2i.net

Webredaktör
Lotte Jensen
Jungfrustigen 6, 621 46 Visby
Tel. 0498 - 21 77 39, lotte.jensen@telia.com

Revisorer:
Reiner Lindgren, Gunnar Grönlund

Revisorsuppleant:
Fredrik Adelsköld

Oc folki utkommer med fyra nummer per år.
Medlemsavgiften är 150 kr för år 2006.
Plusgiro 85 80 38-3
Hemsida: www.gotlandsgenealoger.se
ISSN 1653-1086

Hej alla medlemmar!

Nu blir det allt mörkare ute och trädgårds- och annat utearbete kan få allt mindre tid. Tid för släktforskning kan det däremot bli allt mer för, utan dåligt samvete för utarbetet. Det roligaste av allt är ett genombrott, en upptäckt, en ana som man har letat länge efter, den upplevelsen kan man leva länge på. Sedan är det det andra vanliga letandet som är intressant det med. Det sägs ju att genealogisk forskning blir som en obotlig sjukdom, man kommer aldrig ur intresseberoendet.

I februari blir vårt nästa **årsmöte**. Välkomna dit! Se särskild annons.

Vi har ännu två ex kvar av de ex av Sveriges Bebyggelse som vår styrelsemedlem Mats Ekedahl har lämnat till föreningens medlemmar för starkt nedsatt pris. Passa på! Först till kvarn... Se särskild annons i tidningen.

Vi i styrelsen vill önska alla våra medlemmar **en trevlig jul och nyårshelg** med mycket tid för intressant forskning!

Kerstin Jonmyren
Er ordförande

SVENSKA GODS OCH GÅRDAR PÅ CD-ROM

Nu finns de 50 böckerna i serien Svenska Gods och Gårdar på CD-romskiva. De är uppdelade i tre CD-skivor, Västra Sverige (16 böcker om 17 300 sidor) Östra Sverige (17 böcker om 16 000 sidor) och Norra Sverige (17 böcker om 15 300 sidor). Böckerna utkom 1939-1946 och innehåller bilder på gårdar, samt mycket intressanta genealogiska uppgifter om ägarna. De är svåra att få tag på antikvariskt och betingar då var och en ett högt pris.

Vill du se hur en boksida ser ut, se hemsidan www.obdr.se

Priset är 399 kronor per skiva, eller 999 kronor vid köp av alla tre skivorna!

Är du intresserad kontakta utgivaren Mats Ekedahl per adress mats@obdr.se eller per telefon 0707-271619.

Först till kvarn får först mala

Vi i Gotlands Genealogiska Förening fick ett mycket fint introduktionserbjudande - endast för våra medlemmar - av Mats Ekedahl för hans tre CD-skivor Svenska Gods och Gårdar från 1930-1940-talet.

Ordinarie pris är 999 kronor+ porto 25 kronor, för CD:n.

Mats erbjöd fem medlemmar av Gotlands Genealogiska Förening att få skivorna i serien med stor rabatt, för endast 699 kronor + porto 25 kronor. Vi har ännu två av dessa introduktionsskivor kvar.

Passa på tillfället! Beställes genom föreningen på plusgiro 85 80 38-3.

Kom ihåg att uppge namn, adress och medlemsnummer vid beställningen!

(Medlemsnumret står på adressetiketten på baksidan av tidningen) Ange gärna Svenska Gods och Gårdar vid inbetalningen.

Ett emigrantmysterium

Av Åke Brunberger och Mats Ekedahl

I släktforskningen skall man ha fantasi, dock inte alltför livlig. Det visar nedanstående exempel.

Vad visste jag om släktingen och emigranten **Johan Petter Emanuel Stengård**?

Genom kyrkböcker och egen forskning hade jag tagit reda på att han var född 1868 i Martebo, son till lantbrukaren Johannes Petter Sigurd Emanuel Stengård och hans hustru Kristina Fredrika Mårtensdotter. Johan, eller John, som han kallade sig i Amerika, var där gift med Helny Elisabet Nyman från Änge i Rute, och med henne fick han två barn, Märta, född 1901 och Delmar, född 1910.

När nu den nya tekniken har gjort det möjligt att kunna läsa gamla register mm via data och Internet, bad jag Mats Ekedahl om hjälp för att försöka hitta de amerikanska släktingarna, vilket han också tyckte kunde vara intressant, eftersom även han var släkt, på långt håll, med John och Helny.

Det var nu det började bli spännande!

Vi fann att John utvandrade den 1 maj 1891 från Göteborg till New York. Men dessutom såg vi i datalistorna från Ellis Island, att han en andra gång hade anlänt till Amerika, nämligen den 11 januari 1897! Var hade han varit dessemellan? Utan att direkt kunna belägga det, trodde både Mats och jag att han 1896 varit

tillbaka på Fårösund för att hämta sin blivande hustru Helny Nyman!

Vi letade och letade i skeppslistorna för s/s Paris, som John reste med, men ingen Helny! Märkligt, reste de inte samtidigt? Nej, det gjorde de inte! Helny, som i Amerika bytte namn till Helena, utvandrade den 8 september 1897 till Amerika, nio månader efter John.

Mats har tillgång till åtskilliga amerikanska databaser via Internet och vi började med att titta i den amerikanska folkräkningen för år 1900.

Mycket riktigt, där fanns både John och Helena (Helny) Stengard och vad mer... Jo, en son Walter, som skulle vara född i New York någon gång i augusti 1897. Men detta gick ju inte ihop! Helena kunde inte vara mor till Walter, eftersom hon anlände till New York nästan två månader efter Walters födelse.

Teorierna avlöste varandra. En teori var att John inte hade varit på Gotland för att hämta Helena utan någon annan! Och denna "någon" hade dött vid Walters födsel och John hade skrivit till Helena för att få hjälp med barnet! Men skulle verkligen Helena ha ställt upp och rest till Amerika bara för att ta hand om någon annans barn? Ja, möjligen om modern varit en mycket närstående, och en närstående fanns

Name	Age	Destination
Stengard, John	23	New York
Stengard, Helena	29	New York
Stengard, Walter	3	New York

det, nämligen en äldre syster till Helena, vid namn Hulda Margareta. Var den i skeppslistan upptagna "Hulda M. Hagman" Helenas syster, trots att efternamnet och åldern var fel. Kunde det vara en felskrivning? Nej, den Hulda M Hagman var ingen syster, hon kom från Norrköping och hade ingen anknytning till John eller Gotland.

Men Helenas syster då? Inte var det särskilt troligt att hon skulle ha övergett sin man och två barn, blivit med barn med John och rest med honom till Amerika. För säkerhets skull letade vi igenom kyrkböcker, skeppslistor och immigrantregister. Ingenting fanns som kunde bekräfta teorin om att hon eller någon annan närstående till Helena rest till Amerika.

Inga spår efter Walter i folkräkningen Hade verkligen Walter funnits? Inga spår efter honom i den amerikanska folkräkningen 1910. Så kom jag att tänka på ett gammalt fotografialbum. Fanns där inte en bild på ett litet barn, där någon skrivit "Wolter 9 mars" på baksidan. Jo minsann, men det stod inte "Wolter" utan "Walter". Alltså hade han funnits.

Mats och jag gjorde en sammanställning över alla Walter, som hade fötts i New York under åren 1897 och 1898. Jag letade och letade. Den enda som kunde komma ifråga var en Walter, som föddes i augusti 1898. Men han hette "Carpenter" i efternamn!

Kunde det ändå vara rätt Walter? John var snickare, "carpenter", och förmodligen har den amerikanske tjänsteman som skrivit in Walter i sina papper haft problem med de främmande namnen, trots att Stengard var faderns förnamn och att Carpenter var efternamnet.

Alla ytterligare sökningar i registren pekade på att detta var rätta förhållandet.

Alltså:

John Stengård reser till Amerika 1891, skapar sig en framtid där, återvänder någon gång under 1896 till Gotland, träffar där Helny (Helena) Nyman. Kanske har de haft kontakt hela tiden, möjligt, men Helny var bara 16 år när John reste till Amerika 1891.

John är tillbaka i New York i början av januari 1897 och Helny kommer till New York oktober 1897.

Walter föds inte 1897, utan i augusti 1898! Han dör av okänd anledning före 1910.

Närmare än så kan vi inte komma, men det återstår att ta reda på vad som hände med John och Helenas döttrar Märta och Delmar. Till detta återkommer vi i ett senare nummer av Oe Folki.

John Petter Emanuel Stengård född 1868

Helny Elisabet Nyman född 1875

Walter Stengård född i aug 1868

John P E Stengård med dotter

1900 United States Federal Census Record	
Name:	John Stengard
Home in 1900:	Manhattan, New York, New York
Age:	32
Estimated Birth Year:	abt 1868
BirthPlace:	Sweden
Relationship to head-of-house:	Head
Spouse's Name:	Helena
Race:	White
Occupation:	
Immigration year:	1891
Neighbors:	
Household Members:	
Name	Age
John Stengard	32
Helena Stengard	25
Walter Stengard	2

Source Citation: Year: 1900; Census Place: Manhattan, New York, New York; Roll: T524 744; Page: 804; Enumeration District: 489.

Jacob Johan Anckarström och Gotland

Av Kerstin Jonmyren

I förra numret av Oe Folki skrev jag en del om Jacob Johan Anckarström, Gustaf III:s baneman. Det finns lite mer att berätta om hans anknytning till Gotland.

En av Anckarströms vänner på Gotland var prästson från Öja och Burs och hette Barthold Rundberg, en rätt misslyckad person som drog sig fram på lite av varje. Han var den som skall ha lockat Anckarström till Gotland för att köpa jord, och det var i det sammanhanget han blev häktad för att ha smädat kung Gustaf. Det har senare tolkats så att Anckarströms förtal av kungen skedde med avsikt att få bönderna att sälja jord billigt, i rädsla för en revolution enligt franska revolutionens modell, en vid den tiden högaktuell händelse.

Redan medan Anckarström levde skall hans hustru Gustava von Löwen ha tagit

Rundberg till älskare, och som nybliven änka gifte hon om sig med honom, och bodde därefter på Gotland med sina och Anckarströms barn. Hon hade inga barn i sitt äktenskap med Barthold Rundberg.

Gustava von Löwen var av adlig släkt i likhet med Anckarström, och hade liksom han medfört en stor summa pengar i boet vid äktenskapet. I Gustavas andra äktenskap däremot fanns just inga pengar. Berthold Rundbergs slut blev dramatiskt. Han försökte en mörk natt 1799 bryta sig in i Alskogs kyrka för att stjäla kyrksilvret. Kyrkoherden där, Mårten Rundberg, vaknade av oväsendet, rusade ut med dragen pistol, och sköt ihjäl tjuven – för att sedan finna att det var hans egen bror!

Gustava von Löwen levde ända till 1844, och avled i Stockholm.

Anckarströms dotter

Jag nämnde också Anckarströms dotter Gustava i den förra artikeln. Hon gifte sig med kyrkoherden Olof Bolander. Jag angav endast att hans församling var Follingbo, och där började han sin prästkarriär, men den längsta tiden verkade han som präst i Alva på södra delen av ön, och där avled han också. Han var född i Rone 1771, son till kronolänsman Troilius Bolander och Dorotea Lithander. Till Alva kom han 1812. Han blev också vald som riksdagsman för Gotland för prästståndet 1834.

Han och Gustava Löwenström (tidigare kallad Anckarström) fick sju barn tillsammans. Det var dottern Bernhardina, född 1813, som blev gift med handlaren i Burgsvik Georg Thomson. De hade sin tur en rad barn, varav flera emigrerade till USA. Några blev dock kvar i Sverige och Ulf Adelson, tidigare landshövding i Stockholm, är en ättling fyra generationer efter dem.

Vandring över isen till Lettland, eller Vem vet något om Maria Smitt?

Av Kerstin Jonmyren

Jag fick för en tid sedan ett telefonsamtal från Bengt Andersson i Söderåkra i Småland. Han är delaktig i ett vänskapsutbyte för Torsås kommun som är vänkommun till kommunen Virga i Lettland.

Gunda Leja, född 1957, rektor för en skola i Virga har bett honom om lite hjälp att forska vidare kring hennes gotländska bakgrund. Hon hade en lite annorlunda familjetradition om sin härkomst. Den lyder att hennes farmors mormor **Maria Smitt kom från Gotland**. Maria, hennes far och bror Johan, alla med efternamnet Smitt, en vinter vandrade över isen från Gotland till Lettland, och där kom att stanna kvar. Maria var tio år när de tre vandrade iväg.

På hennes gravsten i Lettland står att hon var född 1839 och dog 1905.

Gunda skulle gärna vilja veta varifrån på Gotland familjen kom. Vandrigen skulle alltså ha skett cirka 1849. Familjen finns inte med i CD-skivan Emibas.

Man kan möjligen anta att vandrigen skedde från en socken på östra delen av ön, men det är naturligtvis inte givet.

Den socken på östra Gotland som 1890 hade mest invånare vid namn Smitt är Hangvar.

Märklig historia

Historien låter märklig. Det är långt mellan Gotland och Lettland, kanske femton mil, och det måste vara verkligt riskabelt att vandra däremellan även om det är kall vinter. Dagarna är korta mitt i vintern, så en sådan vandring bör nog ta ett par-tre dygn. Det går inte att se land åt något håll på lång tid när man är halvvägs, och det är givetvis svårt att veta om det finns vakar eller hur vädret kommer att utvecklas.

Marcus Ploen i Hamra vandrade också över isen.

Historien påminner om Marcus Ploen i Hamra, en bonde från Plön i Holstein som enligt traditionen kom vandrande över isen till Gotland i början av 1600-talet från sina oroliga tyska hemtrakter. Han kom enligt traditionen med sin familj och en ko, hamnade i Hamra och blev kvar där. Ploen är idag för övrigt stamfader till de flesta personer med bakgrund från Sudret.

Detta var alltså på 1600-talet. I mitten av 1800-talet däremot, borde det ha funnits möjlighet att ta sig med segelskutor från Gotland direkt till Baltikum, eller åtminstone via rutten Gotland-Stockholm-Lettland. Givetvis kan familjen ha saknat kontanta medel för en sådan resa.

Varför någon skulle ge sig iväg från Gotland just till Lettland är lite svårförklarligt. En gissning av Bengt Andersson är att någon lettisk godsägare hade varit på Gotland och sett sig om efter arbetskraft. I Lettland var fadern Smitt antecknad som "skogskarl", jägare för ett gods kanhända. I lettiska kyrkböcker finns inget att hämta. De flesta är brända eller försvunna under andra världskriget eller under sovjettiden.

Efterlysning

Har någon träffat på **Maria Smitt** i en gotländsk kyrkbok, kanske i Obefintlighetsregistret, vore vi tacksamma att få veta det. Gunda i Estland är tacksam för alla upplysningar kring sin bakgrund.

*Välkommen
till*

*Gotlands Genealogiska Förenings
årsmöte*

*söndagen den 25 februari kl 13.00
på Landsarkivet i Visby
Obs veckodag och tid!*

*Årsmötesförhandlingar
Kaffe och samkväm*

Apropå diskussion om barn födda utom äktenskapet

Av Kerstin Jonmyren

Vid en genealogikurs 2005 där jag deltog uppstod en viss debatt kring hur pålitliga faderskapsuppgifter i födelseböcker kan vara beträffande barn födda utom äktenskapet. Efter kursen funderade jag vidare på frågan. Jag kom då att påminna mig en del fall som jag har råkat på genom åren, fall som kanske kan vara av intresse i sammanhanget, och gärna starta en diskussion i vår tidning.

Fall 1.

1917 fick Sverige en ny barnavårdslag, som bland annat stadgade att ett adopterat barn lagligen helt och hållet likställdes med ett biologiskt barn. Tidigare ärvde endast biologiska barn.

En av mina släktingar, här kallad Ruth, föddes 1908 i en av vårt lands större städer. Hennes föräldrar gifte sig aldrig, och efter något år lämnade hennes far familjen. Eftersom föräldrarna inte var gifta blev faderns namn aldrig inskrivet i födelseboken. Några år senare träffade Ruths mor en annan man och planerade att gifta sig med honom.

Som jag hörde det berättas ställde den blivande hustrun kravet på sin blivande make att Ruth, hennes dotter från det tidigare förhållandet, helt och hållet skulle komma att räknas som ett barn inom deras kommande äktenskap. Någon adoptionslag fanns då ännu inte, den kom först 1917.

Paret fann en lösning på hur detta skulle arrangeras. 1914 sammanställdes ett dokument där den blivande maken försäkrade att han var barnets biologiske far och att barnet därför skulle ha fulla rättigheter i alla sammanhang, inklusive full arvsrätt efter honom. Dokumentet var bevitnat av nära släktingar till den blivande hustrun. De undertecknade alltså ett dokument som de var fullt medvetna om innehöll en felaktig utsaga.

När jag fick höra talas om detta kollade jag i den aktuella kyrkboken och fann direkt "faderskaps erkännandet". Det var inlagt som en särskild bilaga på den sida där barnets födelse var införd. Tilläggs kan att paret ifråga inte fick några barn inom äktenskapet, och att Ruth långt senare fick ärva hela kvarlåtenskapen

efter den man som skriftligen hade tagit på sig faderskapet, men ändå inte var hennes biologiske far.

Ruth var medveten om sin rätta börd, och hade också vid något tillfälle senare i livet träffat sin biologiske far. Det jag ändå finner riktigt i detta annorlunda fall är att hon vidarebefordrade sanningen till sina barn. Men om hon inte hade fått veta sanningen eller inte berättat den vidare, hade naturligtvis en eventuell släktoforskande ättling i framtiden fallit direkt i fällan och verkligen trott på det erkända faderskapet, så gediget som det verkade.

Fall 2.

Jag ledde för en del år sedan en studiecirkel i släktoforskning. En man som jag också var lite släkt med deltog i cirkeln. Jag kallar honom Anders här. En cirkelkväll vände han sig till mig:

- Nu har jag kollat i födelseboken, och kan du förstå: Mina föräldrar var inte gifta när jag föddes!
- Jaså, kände du inte till det?
- Neej, det har jag aldrig hört. Men det står en anteckning att far senare har erkänt faderskapet.

Jag teg. Jag kunde bara inte vara den som berättade vad som var allmänt känt, att den man han kallade far inte var hans biologiske far. Jag kunde inte riva upp en sextio års mans bild av sin bakgrund.

Det hade gått så till att en ung bonddotter, enda barnet i en gård, en dag på 1930-talet för alla helt överraskande födde ett barn. Givetvis var då en äkta make och barnafader behövlig i huset. En bondson i närområdet, en man i fyrtioårsåldern, alltså betydligt äldre än den unga modern, bodde hemma hos sin äldre bror och arbetade på hans gård. Han såg sin chans och friade direkt till den nyblivna modern, som tackade ja. Hon fick bli gift, han fick bli bonde på egen gård och barnet fick en far, allt ordnade sig till det bästa kunde det tyckas.

Sonen Anders fick uppenbarligen aldrig veta ett ord om sin annorlunda bakgrund. Några fler barn föddes inte i familjen, så hela gården gick till sonen. Den rätte barnafadern bodde

också i socknen, och varför han inte höll sig framme och friade när det var aktuellt, framgår inte. Han förblev ogift hela livet.

Jag berättade alltså inte vad jag visste för Anders om hans bakgrund, och det hade tydligen ingen annat heller gjort under hela hans liv, varken släktingar, skolkamrater eller grannar.

Anders är nu avliden. Ibland har jag tankar på att jag borde berätta om den rätta bakgrunden för hans barn. De kan ju en dag få för sig att släktoforska och därmed direkt hamna i fel spår. Men bör jag göra det?

Fall 3.

Jag var ledare för en annan släktoforskcirkel. En av deltagarna kände jag rätt väl sedan tidigare. Jag kunde givetvis inget säga till honom när han med stort allvar gav sig på sin släkt. Av olika anledningar kände jag till en del om den.

En ung bonddotter blev på 1920-talet med barn med en ung dräng i granngården. Drängen försvann direkt till Amerika. När flickans far fick veta om graviditeten ville han lösa dotterns problem. Han gick in till sin ogifte granne, en bonde i medelåldern, och frågade honom rakt på sak om denne ville gifta sig med hans dotter.

Fadern berättade att dottern var gravid och bjöd sin granne en för den tiden stor summa pengar för att allt skulle ordna sig väl, vilket det tydligen också gjorde. Det blev bröllop, och barnet, en dotter föddes någon månad efter vigseln. Eftersom det sedan inte föddes några fler barn inom äktenskapet, ärvde dottern senare sin mors makes gård. Troligen hade ingen berättat sanningen för henne och fullt klart inget för hennes son, näste ägare av gården, som då var i full gång att forska i fel släkt. Jag, som inte ens var tillfrågad, kunde givetvis inte säga något.

Fall 4.

Jag blev en dag hembjuden till en kvinna, som jag här kallar Vera. Hon ville ha lite hjälp av mig som släktoforskare.

Hennes bakgrund var lite speciell. Hon föddes på 1930-talet och hennes mor Alma var då förlovad. Hon hade förlovad sig en tre-fyra månader före Veras födelse och barnet blev därför inskrivet i kyrkboken som trolvningsbarn. Fästmannen var då svårt sjuk, men vad som var uppenbart för alla var att han helt enkelt inte kunde vara far till barnet. Han hade kommit in i kvinnans liv redan när hon var med barn.

Den som allmänt ansågs vara Veras biologis-

ke far var den man som hennes mor hade varit tillsammans med ända fram tills den nye mannen, senare fästmannen, kom in i hennes liv.

Åren gick. När Vera var i fyrtioårsåldern dog slutligen den man som hon alltid hade trott varit hennes far, moderns fd fästman, och hon lämnade in sin begäran till dödsboet om att få ut sitt arv. Mannens syskon, som bodde på orten, förklarade direkt att det var helt orimligt, eftersom det var fel far. Det påståendet kom för henne som en total överraskning, hon vände sig till en advokat som begärde utdrag ur födelseboken, och på grundval av vad där stod tilldömde domstolen henne arvet. Mannens syskon ville inte föra målet vidare, och då fanns ännu inte möjligheten med DNA.

Jag kom in i sammanhanget eftersom Vera ville ha hjälp att utforska sina anor.

Vad säger man då? När man är rätt säker på att den som en person vill utforska som sin far inte är det. Den gången sade jag något om att det kanske kunde vara tveksamt att han verkligen var hennes far. Yttrandet ångrar jag, för situationen blev ganska upprörd, eftersom det givetvis var exakt det Vera inte ville höra. Så det var nog ingen bra taktik jag valde där heller?

Fall 5.

En fyrabarnsfamilj bodde på 1950-talet i mitt närområde. Familjefadern var arbetslös och familjen behövde försörjas. Det fanns skogsarbete i Norrland, men det var långt borta, och långa resor var dyra. Mannen for iväg och kom inte hem förrän drygt ett år senare.

När han kom hem hade hans hustru just fött ett femte barn, ett barn som mannen givetvis insåg att han inte var far till. Till sina grannar sa han att det var bäst att hålla ihop familjen, vad som än hade hänt medan han var iväg hemifrån.

Jag vet inte om det blev inskrivet i församlingsboken att familjefadern var iväg i Norrland, men jag betvivlar att han tog ut flyttningsbetyg. Eftersom modern var gift blev givetvis barnet infört som makarnas barn. Det troligaste är att detta familjens femte barn aldrig fick höra något om att hon hade en annorlunda bakgrund än syskonen. Givetvis, fick jag nyligen höra, att just hon hade börjat släktoforska. Raka vägen i fel spår!

Fall 6.

För länge sedan hade jag en elev som jag här

kallar Vilhelm. Hans mamma, här kallad Lena, hade bott några år i Stockholm. Tillfälligt hade hon där träffat en annan man, blivit med barn med honom och så blivit ensamstående mor. Några år senare gifte hon sig med en helt annan man på min ort, Tom, och fick fler barn med honom. Vilhelm växte upp med Tom som sin far, mindes inget annat.

En dag hörde jag Vilhelm och en klasskamrat till honom sitta och prata och att de kom in på att Vilhelm var född i Stockholm. Kamraten som inget visste om orsaken tyckte det var konstigt, eftersom Tom hade bondgård där på orten och alltid hade bott på den. Vilhelm hade ingen kommentar till det, och så lämnade de ämnet.

Senare fick jag höra att Lena aldrig hade berättat sanningen om faderskapet för sin son, att åren hade gått och att bara tanken på att berätta för en allt äldre son hade blivit allt svårare.

Jag har ingen aning om vem som står som far för Vilhelm i födelseboken, men det är som bäddat för stor upprördhet om han skulle kolla. Om han skulle vilja släktforska utan att kolla kommer han också helt fel. Jämför med nästa fall!

Fall 7.

För endast ett par månader sedan kontaktade en man mig. Låt oss kalla honom Per-Olof. Han ville få hjälp av mig som släktforskare. Han hade växt upp som enda barnet i en medelklassfamilj, och hade ett bra liv med familj och jobb.

Först dog hans mor och senare hans far. En kort tid efter faderns död fick han ett anonymt brev med innehållet:

- Du måste få veta sanningen, du är adopterad.

En verklig chock för en snart 50 års karl. Han hade absolut ingen aning om detta.

Den som han hade trott var hans biologiska far hade t o m gjort upp en antavla som gåva till sitt första barnbarn med sin och sin hustrus anor fram till barnet!

Jag hjälpte Per-Olof att leta i kyrkböckerna. Det var en trist historia som växte fram, om en ung flicka med svag bakgrund och många syskon. Hon hade haft tjänst på landet och blivit med barn med en man som tillfälligt hade haft jobb på samma gård som hon. Hon flyttade direkt därefter till Stockholm där barnet föddes. Efter endast några månader omhändertogs barnet, Per-Olof, av de sociala myndigheterna

på grund av moderns begynnande alkoholmissbruk. Han togs direkt om hand av nya föräldrar som adopterade honom och gav honom de bästa uppväxtförhållanden.

Per-Olof visade nu stor bitterhet mot dem när vi pratade om det.

- Varför berättade de inte, kan du förstå det? upprepade han och försökte hitta svar.

- De ville väl inte tänka på att deras barn inte hade varit deras från början. Kalla det förträngning, var min åsikt.

Jag ville få honom att försöka förstå dem, att känna likadant för dem som han hade gjort hela tiden ända tills brevet kom. Just då gick det inte, men jag hoppas verkligen att det skall kunna gå med tiden. Båda hans biologiska föräldrar var nu döda, så dem fick han aldrig träffa, och tur var väl det. Båda hade dött unga som tunga missbrukare.

Givetvis hade det varit oändligt mycket lättare om Per-Olof hade fått med sig vetskapen om adoptionen från början och kunnat vänja sig vid tanken redan som barn.

Fall 8.

Jag satt en dag för en del år sedan och pratade med en äldre kvinna, Mina, född på 1920-talet. Jag berättade att jag tidigare hade gjort en släktutredning för hennes fosterföräldrar. Men tillade:

- Tyvärr är det inte din släkt, men det kan väl vara intressant ändå. Efter en lång paus kom det:

- Jo, det är min släkt, men jag berättar bara för dig.

- Jag förstår inte, du är ju barn till Ester och Karl, som inte alls hade något med den här gården att göra...

- Det trodde jag också tills den där förbaskade Nora kom och berättade saker för mig.

Mina hade några år gammal kommit som fosterbarn till ett barnlöst lantbrukarpar. Hennes egna föräldrar var fattiga och hade många barn. Sådana arrangemang var inte så ovanliga på den tiden. En dag när Mina var vuxen kom Nora, som bodde i socknen och berättade för henne:

I gården fanns två barn, två söner. Den ene, Minas fosterfar, gifte sig och övertog föräldrahemmet, den andre for till Amerika. Han kom dock hem på besök några gånger under årens gång. Vid ett av besöken var Ester piga i gården, bekantskap uppstod och när han, amerikanen, redan var åter i USA upptäckte hon att hon

var med barn med honom. Hon anförtror sig för sin kamrat Nora.

Strax efter Minas födelse gifte Ester sig med en arbetare i socknen, och fick en rad barn med honom. Mina lämnades sedan som fosterbarn till barnafaderns bror, bonden på gården.

Mina blev väldigt upprörd över Noras berättelse. Hon hade hela tiden trott att moderns make var hennes far. Amerikabrodern hade varit på besök i gården tillsammans med sin hustru ett par gånger när Mina var barn. Han hade suttit och pratat mycket med henne, och senare skickade han då och då paket till henne. Hon tyckte han var mycket snäll, men trodde att han gjorde det för sin brors skull.

Mina tyckte dock sedan väldigt illa om Nora som hade berättat. Hon fick indirekt skulden för detta som var så upprörande, fel far, som fosterföräldrarna borde ha berättat om.

Jag uppmanade henne att berätta om släktskapen för nästa generation, men det ville hon tyvärr inte. Hon verkade att skämmas över att det på något vis var fel med hennes bakgrund. I kyrkboken stod moderns make som hennes far eftersom paret hade gift sig i samband med barnet Minas födelse.

Fall 9.

Flera av er har nog läst i en av våra kvällstidningar om den lokale sångförmågan som var helt övertygad om att han var son till en nu avlidna, men på sin tid mycket berömd sångare. Mannens nu avlidna mor hade anförtror sin son detta en dag. Sonen blev så övertygad av moderns "bekännelse" att han t o m hade börjat kallas sig för sångarens efternamn. Kvällstidningen bekostade DNA-testet - som tyvärr visade sig utvisa ett negativt resultat. Den kände sångaren var oskyldig till faderskapet.

Detta påminner mycket om en man som

jag känner till som nu öppet berättar att en nu avlidna "storbonde" var hans far. Bonden var ogift, så ingen kan vittna emot, men det finns mängder av detaljer som bara inte stämmer i detta påstående. Och alla som kände modern vet att hon hade flera pojkvänner vid den aktuella tiden.

I båda fallen kan man misstänka att mödrarna ville försköna en banal sanning lite. Att ha en känd sångare och idol som far till sitt barn kändes säkert så statusfyllt att det föreföll möjligt att tumma på sanningen för barnet.

I det senare fallet var de aktuella pojkvännerna personer som ingen på något vis såg upp till, men en respekterad man i bygden kändes kanske bra att dra till med. Ingen av mödrarna hade väl tänkt sig att sönerna skulle gå ut mer eller mindre offentligt med dessa faderskapsuppgifter, att den ene oskyldigt skulle få valsa runt i pressen i ett negativt sammanhang, och att den andre intensivt skulle börja släktforska.

Givna slutsatser

Faderskap till barn födda utom äktenskap är inte självklara ens om det finns ett erkännande eller ett namn i en födelsebok

Öppenhet, ärlighet och raka besked mellan generationerna borde vara en självklarhet, även om besked kan vara svåra att lämna. Ju tidigare besked desto bättre.

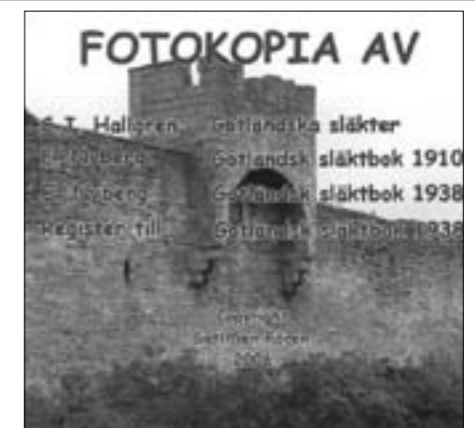
Felaktiga faderskapsuppgifter i kyrkböcker kan inte var mer vanliga i mina närområden än i andras. Statistisk sett är de säkert jämnt utspridda.

Den etiska frågan som jag inte har lyckats att lösa: Skall man berätta det man vet i sådana här för släktforskningen viktiga faderskapsförhållanden, bli "den hatade budbäraren", eller skall man tåga, och därmed låta forskare komma in på helt fel spår?

Nu är den färdig - vår CD-skiva "GOTLÄNSKA SLÄKTBÖCKER"

Innehåller fotokopia av
C.J. Hallgren: Gotländska släkter, utg 1926
Emil Nyberg: Gotländsk släktbok, utg 1910
Emil Nyberg: Gotländsk släktbok, utg 1938
Personregister till Nyberg 1938

Beställ CD-skivan via föreningens
pg-konto 85 80 38-3. Den kostar 125:-
(100:- för skivan, 25- porto mm)
Kom ihåg att skriva namn och adress!

En strimma gotländsk historia

Av Lotte Jensen

Under sensommaren 2006 tog jag mig en biltur för att utforska Gotlands synliga och gömda sevärdheter. Just den här dagen var det norra delen av ön som var målet.

På vägen norrut från Lärbro, vid Röcklinge backe, kan man på höger sida om vägen se en mäktig ruin efter någon byggnad. Jag har alltid tänkt att det är en gammal kvarn men dess historia har alltid varit okänd för mig. Vem jag än har frågat så har ingen vetat något om byggnaden.

Jag mailade Lärbro hembygdsförening för att få veta lite mer om byggnaden. Hans-Ove Hellström svarade och gav mig en del information.

Huset var, som jag trodde, en kvarnbyggnad. Hans-Ove berättade att det var samma byggmästare som byggt kvarnen Högan i Visby. Den förste ägaren till Högan var en skånsk mjölnare som hette C. J. Olsson. Jag vet inte om det var han som låtit bygga kvarnarna. Högan fungerade som diskotek på 1970-talet och brann ner totalt Lucianatten 1976.

Kvarnen i Lärbro byggdes år 1870 och var en väderkvarn. Redan året efter blåste vingarna av och efter ytterligare något år brann byggnaden ner. Efter det byggdes ingen ny kvarn där.

Bostad åt en smed

En smed, som hette Albert Karlsson Fogelqvist, använde därefter kvarnen till bostad för sin familj. Han var född 1865, 12/10 i Slöra i Skaraborgs län (Fleringe AI:3, sid 35). Han var gift med Alida Andersson som var född 1871, 22/11 i Öglunda i Ska-

raborgs län (Fleringe AI:3 sid 35). De fick två barn, Svea Aurora Ingeborg, född 1893 14/8 (Fleringe AI:3 sid 35) och Deon Charles Nils, född 1895, 21/7 (Fleringe AI:3, sid 35). De hade också barnen Henning, Göta och Judith (Enligt Hans-Ove Hellström).

När smeden och hans hustru hade avlidit fanns det ingen som ägde fastigheten så huset fick förfalla. I ruinen ligger en gravsten efter dottern Svea Fogelqvist, född 1893,14/8 och död 1918 9/3. Hon dog i spanska sjukan. Hur gravstenen hamnat i ruinen är det ingen som vet.

Under första och andra världskriget användes kvarnen som bevakningstorn. Idag är de tornen tomma och övervuxna med murgröna.

Stilla står den gamla byggnaden och låter sig bäddas in i murgrönans glömska, men än kan vi se resterna av dess verksamma tid. När jag var där tänkte jag spontant att byggnaden och platsen skulle göra sig utmärkt som rastställe med kafé eller matställe om man fick lov att sätta på ett tak och fixa i ordning.